

Provinsen gör honom universell

AMD, 94, 3, 2

MIGUEL DELIBES, som den här veckan för första gången besöker Sverige, är med rätta en av Spaniens mest lästa romanförfattare. Han är en av de jämnaste och mest pålitliga. Sedan han fick Barcelonaförlaget Destinos ansetta Nadalpris för sin debutroman 1947 har han publicerat omkring 25 böcker, romaner, novellsamlingar och andra dokumentära verk.

Delibes är född 1920 i Valladolid, 20 mil norr om Madrid, och där bor han fortfarande. Han har varit universitetslärare och tidningsman. Han är en av de få betydande spanska författare som motstått suget in till Madrid och Barcelona.

Senast för några år sedan, när El Pais, som nu är den mest betydande dagstidningen i Madrid, skulle starta, ville man ha Delibes till chefredaktör. Man erbjöd honom mycket goda villkor och man var envis, men han sade nej och han är glad att han gjorde det. Delibes är sällan i Madrid. Sedan några år är han dock medlem av Spanska Akademien.

Jag träffar Delibes på den skånska landsbygden innan han bilar upp genom Sverige. Delibes betraktar sig själv som "en färdig person", och han ser med någon bävan på det digra program man gjort upp åt honom för Sverigebesöket.

Det är trakterna omkring Valladolid, Gamla Kastilien, som präglat Delibes liv och verk; provinsen har gjort honom till en universell författare.

Som så många landsmän har Delibes haft sina duster med Francodiktaturens censurmyndigheter. Hans andra roman blev text illa åtgången. Men det är mer som journalist än som skönlitterär författare han haft problem med censuren. För romanen har det — om man varit pragmatisk och en smula listig — funnits större möjligheter, och Delibes hävdar rent av att censuren för

Miguel Delibes, en av Spaniens mest lästa romanförfattare, just nu på Sverigebesök. (Foto: Carl Erik Sundström.)

många författare var en bekväm ursäkt att dölja sina egna brister bakom.

Chefredaktör

I början av 60-talet var Delibes chefredaktör för El Norte de Castilla i Valladolid. Han skrev många kritiska artiklar om de eländiga förhållandena på den kastilianska landsbygden. Det var på den tiden när dåvarande informationsministern Fraga lovade större frihet åt pressen. Delibes tog Fraga på orden. Men så gott som varje vecka ringde man från Madrid och klagade. Delibes var dock en sådan auktoritet på Kastilien att man inte gärna kunde beskylla honom för att fara med osanning. Man fick tillgripa andra manövrer för att få bort honorett från hans post som chefredaktör.

Det Delibes inte kunde skriva om i tidningen skildrade han i romanform. Det resulterade bl a i "Råtorner", som också finns på svenska.

Miguel Delibes har fortsatt att ge ut sina romaner på Destino i Barcelona. Den senaste heter *El disputado voto del señor Cayo* (Herr Cayos omtvistade bröst). Den är i linje med Delibes tidigare verk, men har också en särskild aktualitet.

Den nya romanen är en i grunden melankolisk berättelse med mycken humor från de dagar då Spanien efter den långa Francodiktaturen skrider till parlamentsval.

Ovan valrörelse

I provinshuvudstadens partilokaler (inget parti är utpekad, men det skulle kunna vara socialistpartiet) råder en febril aktivitet med inslag av villrådighet och ovana att handskas med situationen efter 40 års diktatur.

Första namnet på listan, en politiker från Madrid med det symboliska namnet Victor, och ett par lokala representanter far ut. De vet att det rör sig om avfolk-

ningsbyar, men blir ändå förvånade. I en by träffar de herr Cayo. Förutom honom själv finns där nu bara hans dövtumma hustru och en annan äldre mansperson som är hans ovän och som han inte talar med.

Herr Cayo är en 83-åring som slår de utresta politikerna, och i synnerhet kandidaten från Madrid, med häpnad. Han rör sig obehindrat i den kuperade terrängen runt byn. Under deras besök klättrar han upp i ett träd och tar ned en bisvärm, han odlar det han behöver, han vet vad allt i naturen kan brukas till.

"Det var som fan! I den här byn kan allting användas till någonting", säger en av politikerna skämtsamt. "Javisst. Det är ju därför det finns här, inte sant?", svarar herr Cayo.

Han har inte TV, inte radio, inga tidningar. Nyheter utifrån får han genom en man som kommer förbi den 15:e i varje månad. När Franco dog den 20 november 1975 fick han veta det den 15 december.

Victor, kandidaten från Madrid, ser till sin förvåning att herr Cayo är en person som inte behöver honom. Världen utanför skulle kunna gå under och han skulle inte märka det.

Byarna dör

Avfolkningen av landsbygden är ju ett internationellt fenomen, men Delibes menar att myndigheternas försummelser i Spanien under Francoregimen varit värre än på andra håll. Jag frågar honom om han tror att processen är utan återvändo, att den redan gått för långt. Delibes understryker att strukturerna och förhållandena varierar från region till region, men de kastilianska småbyarna är dömda till att dö. Medelåldern på de kvarvarande personerna är omkring 70 år; de flesta är jämnåriga med herr Cayo och kommer att vara borta om något årtionde.

Delibes säger: "Den här kulturen är död och den kultur som omfattar såväl arbetsredskap, traditioner, seder som själva språket. Dessa gamla människor som ännu finns kvar i Kastilien talar en perfekt spanska, en utomordentligt rik och varierad spanska, de vet vad varje träd, varje blomma, varje ting heter. De få unga människor som finns kvar i byarna vet inte det. De talar så som TV och radio har lärt dem att tala. De har samma vanor som ungdomar i hela världen. De har inte längre några egna vanor."

Och Delibes tillägger: "Sådana som herr Cayo är människor som aldrig krävt något annat av livet än att få bruka jorden och att den skall ge dem deras uppehälle.

Eftersom politikerna aldrig intresserat sig för dem, tror de inte på dem och även om det — som i romanen — nu kommer unga människor med god vilja, förstår de dem inte. De talar två skilda språk."

En sak som Delibes också vill ha sagt med sin nya roman är att han beklagar den ensidiga uppfostran som folk får i Spanien. De intellektuella är extremt opraktiska; han talar om deras onyttiga händer. De som sysslar med praktiska ting är däremot ofta knappt läskunniga. Delibes önskar att det skulle finnas en sammansmältning av den lantliga kulturen och den intellektuella kulturen.

Bara två av Delibes romaner finns hittills översatta till svenska; det är knappt en början. Några av romanerna har filmats på senare år. För en tid sedan sände svensk TV en film som bygger på "El camino" (Vägen), en av de tidigare böckerna, en utmärkt barnskildring, en annan av Delibes specialiteter. I dag visas på Svenska filminstitutet i Stockholm ett par andra filmer efter romaner av Delibes. Jag hoppas att också de kommer i TV.

KJELL A JOHANSSON

En exemplarisk författare

Den framstående spanske författaren Miguel Delibes är i Stockholm. Artur Lundkvist presenterar honom, och hans verk. Den senaste boken heter "Herr Cayos omtvistade röst" och handlar ytligt sett om ett märkligt röstfiske, men vad Delibes egentligen skriver om är två kulturer, två sätt att leva i ett och samma Spanien.

MIGUEL DELIBES, spansk författare besöker just nu Sverige som ett led i de nya, demokratiska förbindelserna mellan våra båda länder. Det omtalas att han i egenskap av ivrig jägare förväntades ta med sig en älgstudsare för att delta i den svenska höstslakten på älgar, men han avböjde förskräckt. Han kunde inte tänka sig att ta död på ett så mäktigt djur med så stora och uttrycksfulla ögon. Tydligt brukar han hålla sig till mindre villebråd, harar och kanske skogsfåglar.

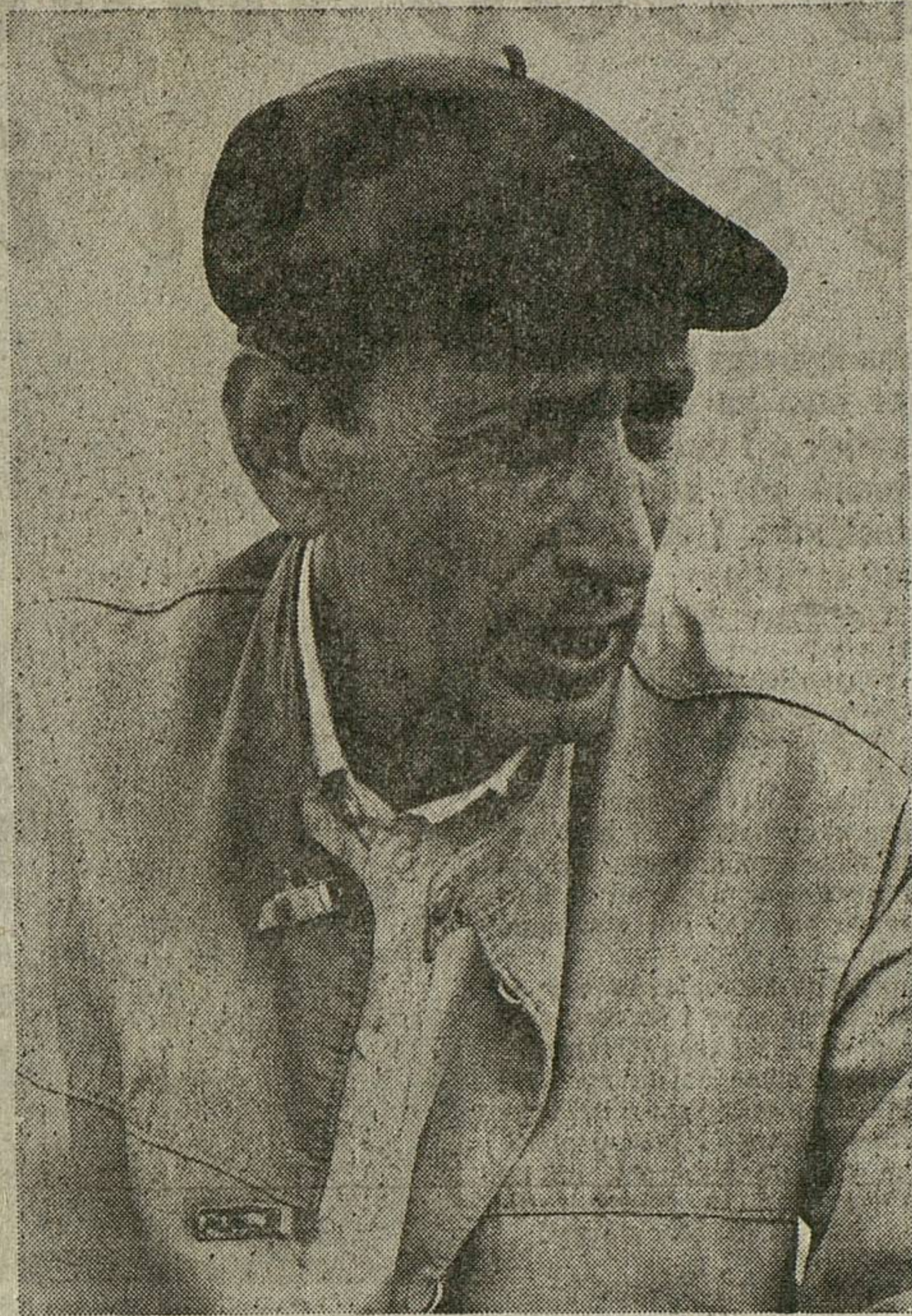
Delibes har mycket riktigt skrivit ett flertal böcker om jakt, en av de tidigare kallad rakt på sak "Diario de un cazador" (En jägares dagbok). Men det är inga vanliga jaktäventyr som möter en där, utan känsliga anteckningar om landskap, växt-

lighet, årstider och människor. Den trakt han i huvudsak förblivit trogen i sina böcker är de nordkastilianska bergstrakterna kring Valladolid. Där föddes han 1920 och har fortblivit där, verksam bland annat som tidningsredaktör.

Delibes framstår som en exemplarisk företrädare för "den inre emigrationen", uthärdande under diktaturen utan att ge avkall på sin egenart som person och författare. Han hörde till de tidigaste efterkrigsförfattarna i Spanien, tillsammans med Cela en banbrytare för en förtrogen och sannfärdig realism. Den mycket uppmärksammade debutboken heter med en viss svärmodig symbolik "La sombra del ciprés es alargada" (Cyprens skugga har förlängts).

Han skulle kunna betecknas som en bygdeberättare, men då med tillsats av en upphöjande konstnärlighet och ett egenartat inträngande synsätt. Han finner näring för sin fantasi direkt i den omgivande verkligheten, ur bylivet i de karga dalgångarna ur småstadstillvaron som växelvis bedövas av sol och stelnar i bergskylan. Hans beskrivningar är beundransvärt exakta, men med en naivistisk underfundighet och en lyrisk underton. Han är dock ingen menlös idylliker, utan vid behov en djärv realist som inte väjer för det groteska och brutala.

Två av Delibes' böcker är översatta till svenska. "Rättorna" (1962) förenar den dagboks-

Miguel Delibes — klarade både censuren och demokratiseringen

vandrat och bara något enstaka original lever kvar. Några företrädare för ett politiskt parti med folkligt program beger sig i bil dit bort för att värva röster. De är dråpligt karaktäriserade med sin stadsjargong och sin självmedvetna tidsenlighet; en av dem en medelålders deporterad som vill bli återvald, en annan en ung "macho" med ohämmade gåpåarfasoner, dessutom en högutbildad ung kvinna med feministiska och marxistiska idéer.

Vad som möter dem i de förfallna och öde bergsbyarna blir något av en chock för dem och de svarar med en blandning av överlägset löje, förskräckt avvärjande och beklämmande främlingskap. På ett ställe finner de den gamle borgmästaren, herr Cayo, och hans stumma hustru som enda kvardröjande invånare. Hos den oböjliga gubben möter de en värdighet och ett klart förstånd som imponerar starkt på dem. All deras sofistikerade faller av dem undan för undan inför hans lugna klippfasthet, hans enkla och självklara motstånd mot tidsutvecklingens nivellering.

Besökarna häpnar över hans oberoende av massmedia och dagliga nyheter, utan att mottaga brev, utan att ens tala med någon utom en person som kommer dit en gång i månaden. Ensam sköter han om den övergivna kyrkan och det tusenåriga kapellet på klippkrönet. Han visar en svårtillgänglig grotta under ett vattenfall där flyktingar dolt sig under inbördeskriget (som inte berörde byarna närmare: det var så lätt att övergå från den ena sidan till den andra). Han berättar om män som slagit vad om sin egen dödsdag och hängt sig för att vinna, om den gamla seden att förtära navelsträngen från det nyfödda barnet, om sättet att fria genom att be den utvalda kliva upp för en trappa.

Den deputerade blir så gripen av den gamles hållning att han skamset uppger röstfisket. Han blir i sammanhanget överfallen av några fascistiska ungdomar och illa skadad, berusar sig skandalöst och orsakar mycket besvär för partiledningen. Han har med ens upptäckt de två åtskilda kulturerna i Spanien: den gamla, primitivt självförsörjande men enormt motståndskraftiga och den nya, osäkert vacklande, lösligt teoretiserande, utifrån influerade, teknikberoende och ömtåliga. Skulle den stora katastrofen drabba världen så blir det den gammaldags beprövade livsformen som möjligen kan överleva.

Det är inte en reaktionens röst utan en förnufts och den långsiktiga besinnings som höjs i Delibes' nya bok. Den ensamme borgmästaren i sin övergivna by växer ut till en monumental och gripande gestalt. Berättelsen i övrigt är välmatad med satiriska iakttagelser, med en påträngande autentisk dialog och storslagna naturscenerier.

Miguel Delibes förblir en exemplarisk spansk författare även under demokratiseringens födslovänder och förvirring.

Artur Lundkvist

VAD SVERIGE LÄSER Augusti 1979

Skönlitteratur

- 1 Herman Wouk, Natalies flykt (1)
- 2 A. Hailey, Krisen (2)
- 3 Lars Widding, Herrskapet och evigheten
- 4 Isaac B. Singer, Ung man söker kärleken (4)
- 5 Joseph Heller, God som guld
- 6 Elsa Morante, Historien I—II
- 7 Burton Wohl, Kinasyndromet
- 8 André Brink, Rykten om regn (5)
- 9 Kerstin Ekman, Änglahuset (2)
- 10 Vita Andersen, Håll käften och var söt (7)

Annan litteratur

- 1 Bo Nylén, Svampar i skog och mark
- 2 Barbro Lennér-Axelsson, Kärlek (4)
- 3 Tollin, Svampar att plocka och äta (5)
- 4 Wayne Dyer, Älska dig själv (2)
- 5 Bosse Larsson, Allsångshäftet

(Siffran inom parentes anger placeringen föregående månad.)

Listan bygger på uppgifter från Akademibokhandeln, Stockholm, Almqvist & Wiksell Bokhandel, Stockholm, Anderssons Bokhandel, Norrköping, Herman Anderssons Bokhandel, Karlstad, Biblioteksbokhandeln, Stockholm, Blids Bokhandel, Falun, Domus Bokhandel, Uppsala, Eckersteins Universitetsbokhandel, Göteborg, Gumperts Bokhandel, Göteborg, Arne Jonssons Bokhandel, Sundsvall, Luleå Bokhandel, Luleå, Lundequistiska Bokhandeln, Uppsala, Lundgrens Bokhandel, Malmö, NK:s Bokavdelning, Göteborg, NK:s Bokavdelning, Stockholm, Risbergs Bokhandel, Stockholm, Wettergrens Bokhandel, Göteborg, Wisénska Bokhandeln, Östersund, Vällingby Bokhandel, Vällingby, Åkerbloms Bokhandel, Umeå.

präglade intimiteten med rörlig överblick och kraftfull gestaltning av vardagsscener och människooöden, ett bysamhälle i skarp genomskärning med dess halvt medeltida livsformer och efterblivenhet. Där finns ännu inslag av grottnnevnare: så som det vilda naturbarnet Nini och den gamle råttfångaren som lever på att sälja sin läckra fångst åt byborna. Pojken är ett litet underverk av tilltagsenhet och överlevnadsgeni, mannen en ursinnig kämpe för sitt näringsfång och sitt oberoende.

"Fem timmar med Mario" är en något senare bok av helt annan karaktär, en medelklass-skildring i stadsmiljö, präglad av Francoväldets stagnation och förljugenhet. Närmast rör det sig om en änka som på konventionellt sätt vakar över och sörjer sin just avlidne man. Han är en fattig universitetslärare som dött i förtid, djupt besviken och klarsynt genomskådande. Hustrun är den skenheliga med sina förrängda lustar och uppkomlingssträvanden. Återblickarna på deras samliv kastar en ironiskt avslöjande belysning över olika slags förtryck och oförenliga livsideal. Monologformen kan te sig något enformig, men den psykologiska sanningsprägen är imponerande.

Av Delibes' senare romaner är väl de mest betydande "Parábola del naufrago" (Liknelsen om den skeppsbrutne) och "Las guerras de nuestra antepasados" (Våra förfäders krig). Den förra är hans mest experimentella och egensinnigt symboliska bok, som möjligtvis fått sin fantastiska form för att kringgå censuren. Kontoristen Jacinto

är en antihjälte som tröttnar på den dödade arbetsrutinen, bryter samman och blir sänd ut på landet för att odla växter. Ensam i ett hus överflyglas han av en snabbväxande art som inom kort inhöljer huset i ogenomträngliga snår. När han slutligen upptäcks och räddas har han förvandlats till ett bråkande lamm!

I framställningen ingår en rad kvävande skräckdrömmar och tillspetsade kritiska tankegångar där det karikerade draget inte utesluter en dräpande innebörd. Bland annat inriktar sig den skeppsbrutne bland växtligheten på en kamp mot språket, vars bruk övervägande består av missbruk. Själv bidrar författaren med drastiska exempel på språkförkrympning och på diktafonernas retoriska diarre.

I boken om förfädernas krig griper Delibes till en aktuell bygdekrönika med märkliga motsättningar mellan gammalt och nytt, där kritiken främst gäller manlighetsskulten, den från släktled till släktled överförda myten om det okuvliga modet och den känslolösa hårdheten. Det finns en traditionell spansk "machismo" likaväl som en latinamerikansk, överförd från den gamla världen till den nya och ytterligare förstärkt genom omplanteringen.

Denna och andra tendenser återfinns i Delibes' senaste bok, *El disputado voto del señor Cayo* (Herr Cayos omtvistade röst), nyligen utgiven av förlaget Destino i Barcelona. Där är författaren tillbaka i sina bergstrakter, denna gång de mest otillgängliga och övergivna, med byar där hela befolkningen ut-